

și peste 1 500 de fragmente ceramice este considerat de autoare ca insuficient pentru extinderea interpretărilor și a concluziilor. În ceea ce privește rezultatul analizei efectuate asupra ceramicii de la Stărmene, U. D. socotește că nu poate servi încă drept bază pentru cronologia ceramicii medievale. Nu putem fi deci de acord cu afirmațiile autoarei dar, subliniind că prin poziția sa geografică Stărmeneul se încadrează în șirul de așezări medievale cunoscute în zona Dunării de Jos, atragem atenția asupra faptului că importanța cercetărilor și descoperirilor expediției polono-bulgare depășește hotarele Bulgariei interesând în mod special și pe arheologii medievști români. În aceeași ordine de idei se cuvine a remarca numărul de lucrări românești folosite de U. D. pentru stabilirea unor analogii.

Observațiile de la Stărmene, în ansamblul lor, dau posibilitatea unei mai exacte fixări cronologice a ceramicii medievale și întregesc un tablou deocamdată incomplet al situației de la Dunărea de Jos, așezarea respectivă fiind singura — până în momentul de față — a cărei viețuire acoperă sfârșitul secolului al XII-lea și secolul al XIII-lea, perioadă surprinsă pe teritoriul nostru doar parțial și sporadic.

În ceea ce privește ilustrația, studiul Ursulei Dymaczewska, deși conține un număr însemnat de tabele și figuri este totuși deficitar. Articolul ar fi fost mult mai la îndemina tuturor cercetătorilor dacă explicația figurilor ar fi fost mai cuprinzătoare și dacă planșele ar fi prezentat toate materialele descrise în text.

Silvia Baraschi

ARHEOLOGIA MOLDOVEI, VII, Edit. Academiei, București, 1972, 404 p.

Și acest al VII-lea tom din Arheologia Moldovei, prestigioasă contribuție la Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol” Iași, conține o serie de rapoarte, articole și studii dintre cele mai interesante;

Anton Nișu, *Reprezentări zoomorfe plastice pe ceramica neoneolitică carpato-dunăreană*, p. 1—96, pl. 37. O lucrare de acest gen era demult așteptată ca un instrument de lucru necesar atât pentru specialiști cît și pentru cei interesați în urmărirea treptelor evoluției fenomenului artistic general. Lucrarea este valoroasă nu numai prin încercarea de a pune ordine în evoluția unui stil, atât de variat și bogat documentar în culturile neo-eneoliticului, cît mai ales prin concepția și metodologia în care se tratează problema. Expunerea este însoțită de un numeros material ilustrativ și comparativ care se referă la centre culturale din toate continentele. Studiul este împărțit în două părți: una introductivă și a doua, descrierea reprezentărilor plastice. În introducerea se discută caracteristicile neoliticului balcano-dunărean și locul plasticii zoomorfe

în sinul acestuia. Este explicată necesitate, reconsiderării de ansamblu a stilului animalier în concordanță cu arta și religia culturilor neo-eneolitice sud-est europene și orientale, sub a căror influență conceptuală s-ar afla. Evoluția reprezentărilor figurate din arta neolitică și a gândirii magico-religioase este pusă sub semnul influențelor marilor religii și culturi afroasiene. Participarea elementelor figurate sud-est europene la reprezentările conceptuale ale civilizației orientului mediteranean nu este socotită ca o deducție silogistică, neoliticul sud-est european fiind integrat evoluției istorice generale, cu tot decalajul, în timp și spațiu, față de civilizația egeo-orientală. În legătură cu acest proces „ecumenicitate istorică” se pune însă întrebarea: ea poate fi numai într-un sens? adică, cum vede autorul numai în sens de filiație afroasiatică chiar cînd pe teritoriul Europei avem de-a face cu o puternică tradiție la date anterioare sau contemporane? În continuare autorul grupează reprezentările zoomorfe de pe ceramică după tehnica modelării. Aceste grupe sînt

considerate ca teme majore care nu exclud subdiviziunile tipologice. Temele modelării ar fi derivatele gândirii magico-religioase ale neoliticului orientului antic. Problema pusă astfel pare a rămâne fără suport demonstrativ, de vreme ce nu sînt discutate, măcar în treacăt, categoriile temelor conceptuale. În continuare sînt scoase în evidență caracteristicile tipologice ale grupelor în relație cronologică și pe spații specifice. Fiecare din aceste reprezentări sînt discutate pe culturi, relevîndu-se atunci cînd este cazul, specificul acestor reprezentări, și evoluția lor. Se remarcă insistența autorului față de filiația tipologică a reprezentărilor, trecîndu-se cu vederea factorul utilitar practic. Poate anticipăm, cu acest prilej, intenția autorului de a se ocupa, în alte împrejurări, de această problemă cît și de aceea a funcției magico-artistice, teme conceptuale din bogatul cîmp de manifestare al ceramicii neo-eneolitice.

Perioada de tranziție de la neolitic la bronz cu problemele ce le ridică formează obiectul articolului de S. Haimovici, *Studiul resturilor faunistice de la Foltești*, p. 97—103. Utilizînd materialul rezultat din săpăturile din 1950 de un colectiv condus de M. Petrescu-Dîmbovița, autorul îl supune la o analiză cantitativă și calitativă. Se remarcă preponderența taurinelor și prezența activă a aequideelor ce erau folosite, după opinia autorului, la tracțiune și alimentație. Un număr relativ ridicat de resturi de pești și lameli-branhiate documentează pescuitul. Cele patru tabele din articol întregesc reprezentarea diferențiată a materialului.

Marilena Florescu, C. Buzdugan, *Așezarea din epoca bronzului de la Bogdănești (jud. Bacău)*, p. 103—205. Articolul este un amplu raport asupra cercetărilor efectuate între anii 1959—1962. După prezentarea poziției geografice a așezării și a stratigrafiei, se trece la discutarea descoperirilor în sine pe straturile de cultură. În primul capitol este discutată așezarea Foltești II, locuințele, vetrele, gropile cu resturi menajere. Subcapitolul inventar cuprinde ceramica, uneltele și alte obiecte. Tot aici se face și enumerarea principalelor tipuri ceramice și de unelte cu caracterele lor specifice. La „alte obiecte” sînt însă prezente alături de fusaiole și fragmente de roți de care

votive. În capitolul următor se prezintă materialul din fazele Monteoru Ic₃ și Ic₂. Schema de organizarea capitolului este aceeași ca și în primul capitol. La ambele faze se prezintă întîi tipurile de locuințe, semibordeiele și probabil locuințe de suprafață în faza Monteoru Ic₃ și numai locuințe de suprafață în Monteoru Ic₂. Un spațiu larg este acordat gropilor menajere din cele două faze și materialelor găsite în umplutura lor. Sistemul de fortificație ocupă un subcapitol. Este de reținut că șanțurile de apărare aparțin locuirii Foltești II și Monteoru Ic₂. Ceramica celor două faze ale culturii Monteoru în care se recunosc trei etape pentru faza Monteoru Ic₃ este deosebit de interesantă; din păcate însă ilustrația este de slabă calitate. Formele de vase sînt urmărite și în cursul celor două etape ale culturii Monteoru Ic₂. În cadrul uneltelor nu s-a putut face deosebire pe faze; se consemnează doar existența tipurilor de topoare de piatră, plate, neperforate și perforate, cu două subtipuri (cu profil rotunjit și cu ceafă cilindrică), a dălților, cuțitelor, rîșnițelor. Sînt aceleași tipuri de unelte ca în cultura Foltești. Uneltele din metal, aramă sau bronz sînt reprezentate prin dălți, împungătoare, cuțite și un ac. Între obiectele de podoabă pot fi amintite cataramele și dinții perforați. Se semnalează și prezența unor fragmente de figurine antropomorfe și zoomorfe, întregi sau fragmentare, reprezentînd cornute mici, amulete, roți de la carul votiv. O importantă parte a lucrării o constituie încadrarea acestor vestigii în cadrul culturii Foltești II, Monteoru precum și legăturile acestora cu alte culturi de epocă. Lucrarea este ilustrată prin 49 de planșe și figuri ce ușurează mult înțelegerea problemelor luate în discuție.

Attila László, *Așezarea hallstattiană de la Cozia (jud. Iași)*, p. 207—224, reprezintă o nouă contribuție valoroasă privind studiul cercetărilor hallstattului timpuriu din țara noastră. Inventarul ceramic, uneltele precum și descoperirea a două bordeie oferă autorului prilejul unei analize asupra încadrării cronologice a așezării în funcție de poziția culturii de tip Babadag și legăturile sale cu Troia și Europa centrală.

Mihai Brudiu și P. Păltănea în succintul studiu *Cetățuia daco-geică de la Brăhășești*, p. 225—240, prezintă un variat material arheologic pe baza căruia se demonstrează caracterul dacic din amintita localitate.

Raportul cercetărilor din *Așezarea geto-dacă de la Ciolănești*, p. 241—258, întocmit de M. Petrescu-Dîmbovița și Silviu Sanie, este bogat în observații făcute asupra materialului ceramic contribuind totodată la interpretarea unui puț cu caracter votiv ce pînă acum nu și-a găsit analogii în lumea geto-dacă.

Firește că sesizarea datorată lui N. Gostar, *Studii epigrafice, III*, asupra paternității descoperirii cunoscutei inscripții din cimitirul musulman de la Techirghiol și restituirea epigrafiei dobrogene a textului completat și cercetat constituie o prețioasă contribuție. Într-un capitol următor același autor menționînd inventarul cercetărilor speologice din grota Peștera lui Adam, completează seria inscripțiilor descoperite cu încă trei monumente în text integral.

Ion Ioniță și V. Spinei, *Așezarea prefeudală tîrzie de la Băiceni-Siliște*, p. 307—330. Între anii 1963—1968 s-au efectuat săpături arheologice la Băiceni-Siliște. Printre descoperiri se semnalează resturi sporadice de tip Cucuteni și hallstattiene. Mai bine reprezentate sînt materialele din secolele II—III e.n. și secolul al IV-lea de tip Sintana de Mureș-Cerneahov. Deasupra acestor depuneri s-au găsit locuințe din epoca prefeudală tîrzie și din feudalismul dezvoltat. Materialele discutate provin din cinci locuințe de formă rectangulară, în general de tipul semibordeiului. În interiorul lor s-au găsit cuptoare de piatră de tipul pietrarelor. Din inventarul locuințelor fac parte, o fusaiole de lut, 2 sule, o lamă de cuțit de fier cu peduncul. Ceramica constituie însă categoria de materiale care oferă cele mai multe criterii de încadrare. Sînt distinse patru grupe: a) vase modelate cu mîna din pastă cu cioburi pisate; b) vase lucrate la roata înceată de mîna cu cioburi pisate în compoziție; c) vase lucrate cu roata cu turație medie, cu nisip și pietricele și d) vase din lut fin lucrate tot cu roata de turație medie. Fiecare grupă este luată în discuție după criteriul formei și decorului.

Merită a fi subliniată ideea raportului cantitativ între aceste grupe și raportul pe grupe, între locuințe. Raportul de contemporaneitate între aceste specii ceramice este pus în comparație cu așezări din Moldova (Hlincea, Spinoasa, Dănești) Muntenia (de la Dridu) (Cipău, Sf. Gheorghe), Transilvania. Complexele descoperite aici sînt analizate în raport cu cele de tip Luka—Rakovețkaie. Pe baza acestor criterii și analogiilor făcute, descoperirile de la Băiceni-Siliște sînt încadrate într-o perioadă corespunzătoare secolelor IX—X.

Abordînd un interesant capitol din istoria agriculturii noastre, cel al uneltelor, în speță evoluția hîrlețului, V. Neamțu, în studiul: *Originea și evoluția hîrlețului în Țara Românească*, p. 331—343, după ce le determină etimologic ne oferă aria lui de răspîndire și de folosire. Pomenind bățul de săpat ca formă inițială, autorul trece în capitolele următoare la cele mai caracteristice aspecte pe care hîrlețul în evoluția sa istorică le-a înregistrat, hîrlețul de lemn, hîrlețul de lemn cu ramă de fier, hîrlețul cu lamă de fier.

Descoperirile arheologice din 1963 de la Siret, p. 347—357, de Stela Cheptea, prezintă un raport amplu asupra săpăturilor de salvare din punctul Horodiștea-Siret. Materialul arheologic rezultat: obiecte de metal, sabie, o potcoavă de cal, o pereche de scări de șa, cuie cît și ceramică ce autorul o clasifică de uz casnic sau decorativă sau după ardere cenușie și roșie. De asemenea se menționează descoperirea unor fragmente ceramice de uz casnic din pastă roșie cu smalt galben și verde deschis și ornamentată în tehnica „sgraffito”, de proveniență sau influență bizantină, datată spre sfîrșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea. Ceramica de uz casnic descoperită la Siret își găsește apropiate reflexe în ceramica de aceeași categorie descoperită la Roman și Suceava.

Tezaurul de obiecte și monede feudale descoperite la Păun (com. Mihăleșeni, jud. Botoșani), p. 358—367, prezentat de Eugen Neamțu și Grigore Foiț reprezintă o parte a rezultatelor săpăturilor din aprilie 1963. El se compune din 14 obiecte de podoabă și 212 monede. De remarcat analogiile stilistice cu alte obiecte de podoabă din veacul al XV-lea,

descoperite la Țifești-Vrancea, Suceava, Olteni, Sihleanu Brăila. Monedele, în general emisiuni ale regilor Poloniei, sînt prezentate cu ajutorul unui tabel precizîndu-se pentru fiecare data emisiei, emitentul și valoarea corespunzătoare. Asupra originii sale autorii admit ipoteza îngropării lui în perioada tulbură a domniei lui Miron Movilă Barnovski. Pe același portativ numismatic se înscriseră și *Noi date cu privire la circulația monetară în Moldova în secolul XVI*, p. 369—376, de Constantin Matasă, O. Iliescu și V. Mihăilescu-Bîrliba, ce ne semnalează și analizează bogatul tezaur descoperit în august 1963 în orașul Piatra Neamț. De remarcat depistarea unor imitații ce se presupune a fi fost bătute în atelierele clandestine din timpul domniei lui Ștefăniță și Petru Rareș.

Mult controversata discuție asupra cronologiei lui Rubobostes își găsește un loc și în contribuția interpretării lui Vladimir Iliescu: „*Cînd a trăit regele Oroles*”, p. 377—381. Stabilind o nouă relație între cele trei digresiuni ale prologului lui Iustin și fragmentele din epitome, episodul cu Oroles face parte

din digresiunea despre daci (incrementa Dacorum) iar nu din expunerea expediției bastarnilor în Balcani, cărora le corespunde alianța lui Filip al V-lea cu scorodiscii și întrucît această „dezvoltare” a dacilor urmează pe cea după panoni, Oroles rămîne fie un predecesor fie un contemporan cu Burebista. Seducătoare sub raport istorico-lingvistic această ipoteză rămîne să convingă și sub cel arheologic.

În încheierea volumului P. Păltănea în *Informații arhivistice despre un sarcofag roman de la Galați* ne oferă o corectă datare a descoperirii unui sarcofag. Stabilind prezența unor influențe orientale, în speță mithriace asupra cultului cavalerilor danubieni sau a cavalerului trac, autorul acceptă ideea unui cult general sincretist reliefat în elementele figurate și arhitectonice ale sarcofagului. Volumul se încheie cu o serie de dări de seamă și recenzii semnate de A. Laszlo, M. Dinu, M. Petrescu-Dîmbovița, Marilena Florescu și Dan Gh. Teodor.

Radu Ciuceanu